

Verstappen, H. Th., *Zwerftocht door een wereld in beweging* (Assen: Van Gorcum, 2006, 164 blz., ISBN 90 232 4229 7).

De geograaf Herman Verstappen (geboren 1924) heeft een afwisselend leven geleid. Vlak na zijn afstuderen in Utrecht in 1949, maar nog net vóór de soevereiniteitsoverdracht, vertrok hij naar Indonesië, waar hij jarenlang bij de Topografische Dienst van het leger werkte en colleges gaf aan de Gadjah Mada universiteit in Yogyakarta en het Instituut Teknologi Bandung. Na zijn repatriëring in 1957 kreeg hij een aanstelling bij het door Willem Schermerhorn opgerichte instituut voor luchtkartering, dat onder meer meehielp bij het opsporen van natuurlijke hulpbronnen in ontwikkelingslanden en buitenlandse studenten wegwijz maakte in het vakgebied. In die functie maakte hij talloze reizen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika, en ging ook een paar keer mee op expeditie in het toenmalige Nederlands Nieuw-Guinea. Hij werd hoogleraar in Delft en trad internationaal op de voorgrond als voorzitter van de Internationale Geografische Unie en als coördinator van het onderzoek naar bestrijding van natuurrampen.

In dit boekje doet Verstappen verslag van zijn leven als globetrotter en van de visie op de wereld die hij al karterend en observerend ontwikkelde. Hij vertelt sjeuig, enthousiast en gepassioneerd over zijn belevenissen in de Molukken, op Sumatra, in de Vogelkop, in het Sterrengebergte (culminerend in de beklimming van de Julianatop in 1959) en aan de rand van de Sahara en bepeinst hardop dat de goede oude aarde alleen maar kan blijven voortbestaan als alle mensen in vrede met elkaar leven en samen werken aan een duurzame, rechtvaardige en democratische maatschappij. Het accent in deze vlotgeschreven memoires ligt meer op anekdotes en aforismen dan op diepgravende, onthullende beschrijvingen van politieke toestanden, economische relaties of de dynamiek van het wetenschapsgebied waarin Verstappen lange tijd zo'n vooraanstaande rol vervulde. Nieuwe informatie over belangrijke historische gebeurtenissen waar de auteur bij betrokken was (zoals de beklimming van de Julianatop) zal men in dit boek tevergeefs zoeken. Het boekje is vooral waardevol als egodocument van een wetenschapsman uit de generatie van vlak na de oorlog die zijn gezichtskring voortdurend verbreedde, zonder zijn binding met zijn achtergrond te verliezen. En het laat ook hoe spannend en nuttig geografie kan zijn, als men onverhoopt verhinderd is geschiedenis te studeren.

Karel Davids

Vles, E. J., *Twee weken in november. De omwenteling van 1813* (Amsterdam: De Bataafsche Leeuw, 2006, 152 blz., €19,50, ISBN 90 6707 604 X).

Met *Twee weken in november* heeft de gepensioneerde amateur-historicus Evert Vles een derde publicatie over de Bataafs-Franse tijd op zijn naam gebracht. Na zijn beknopte levensschets van de joodse arts en emancipator Hartog de Lemon uit 2000 verscheen in 2004 een biografie van de Patriotse politicus en publicist Pieter Paulus. In zijn recentste boek richt Vles zich op het einde van dit tijdvak, op de overgang van Frans bewind naar Oranjemonarchie. De wijze waarop de Noordelijke Nederlanden in de tweede helft van november 1813 hun onafhankelijkheid herkregen, is in de afgelopen twee eeuwen al vele malen beschreven, en de auteur vat de historiografie van de omwenteling in zijn 'Woord vooraf' kort samen. Om welke reden en met welk oogmerk Vles het nodig vond daaraan ook zelf een publicatie toe te voegen, maakt hij echter niet duidelijk. Hij laat het bij de opmerking dat 'steeds weer, het verhaal van die roemruchte twee weken in november de moeite van het vertellen waard' is.

En dat is precies wat Vles doet: niet meer, maar ook niet minder. Hij geeft op gedetailleerde wijze een chronologisch overzicht van de politieke gebeurtenissen in de belangrijkste Hollandse steden tussen 14 november 1813, de dag waarop in Amsterdam gewelddadige anti-Franse ongeregelde uitbraken, en 2 december 1813, toen de Prins van Oranje in datzelfde Amsterdam de hem aangeboden soevereiniteit aanvaardde ('Gy wilt het Nederlanders!').

Uiteraard kent Vles een centrale plaats toe aan Gijbert Karel van Hogendorp, en hij laat niet na de lezer steeds weer te herinneren aan diens uitgangspunt bij de omwenteling, namelijk dat Nederland zichzelf diende te bevrijden en onafhankelijk moest verklaren. Alleen dan zouden de geallieerde legers het land niet als bezet (Frans) gebied behandelen, maar als bondgenoot erkennen. Dat dit uiteindelijk maar zeer ten dele lukte, is een tweede leidmotief in het boek van Vles. Hij wijst er namelijk bij herhaling op dat onzekerheid, aarzeling en angst de politieke elite aanvankelijk zozeer in hun greep hielden dat zij zich niet openlijk aan de kant van Van Hogendorp en de zijnen durfde scharen. Enerzijds vreesde men represailles van de nog allerm minst verslagen Franse troepen, wanneer men voortijdig blijk gaf van openlijke opstand; een vrees, die overigens niet ongegrond was, zoals het zogeheten 'Bloedbad van Woerden' op 24 november aantoonde. Anderzijds was de elite bang de openbare orde niet te zullen kunnen handhaven, mocht het bestaande gezag worden aangevochten. Tot welke gewelddadigheden en plunderingen het volk in een dergelijke situatie in staat was, hadden de Amsterdamse rellen bij het begin van omwenteling voldoende duidelijk gemaakt.

Vles heeft zijn boek vrijwel geheel gebaseerd op (oude) literatuur. Van een aan de sociale wetenschappen ontleend analysemodel — bijvoorbeeld voor de relatie tussen elite en volk tijdens een revolutie — of van een inkadering van de gebeurtenissen in een breder, internationaal verband is geen sprake. *Twee*